

DE VIERHOEK

INTRODUCTIE 3, 6, 7

PLATTEGRONDEN LOKATIE 4, 5

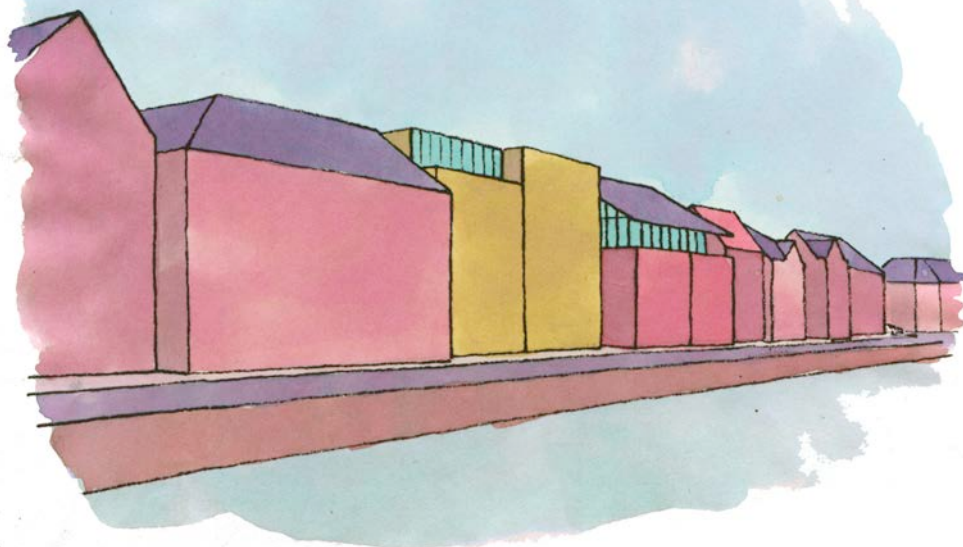
STEDEBOUWKUNDIG ONTWERP 8, 9, 10, 11

PROGRAMMA 12

PLATTEGRONDEN DE VIERHOEK 13, 14, 15, 16

IMPRESSIES 17

BEELDEREFERENTIES 18, 19

Impressie gevels en daken, Raamsingel

Tempeliersstraat 35, Raamsingel 16a-c
Afmetingen locatie: 2709 m²
Totaal BVO nieuwbouw: 7750 m²
(inclusief parkeersouterrain)
Totaal aantal woningen nieuwbouw: 50

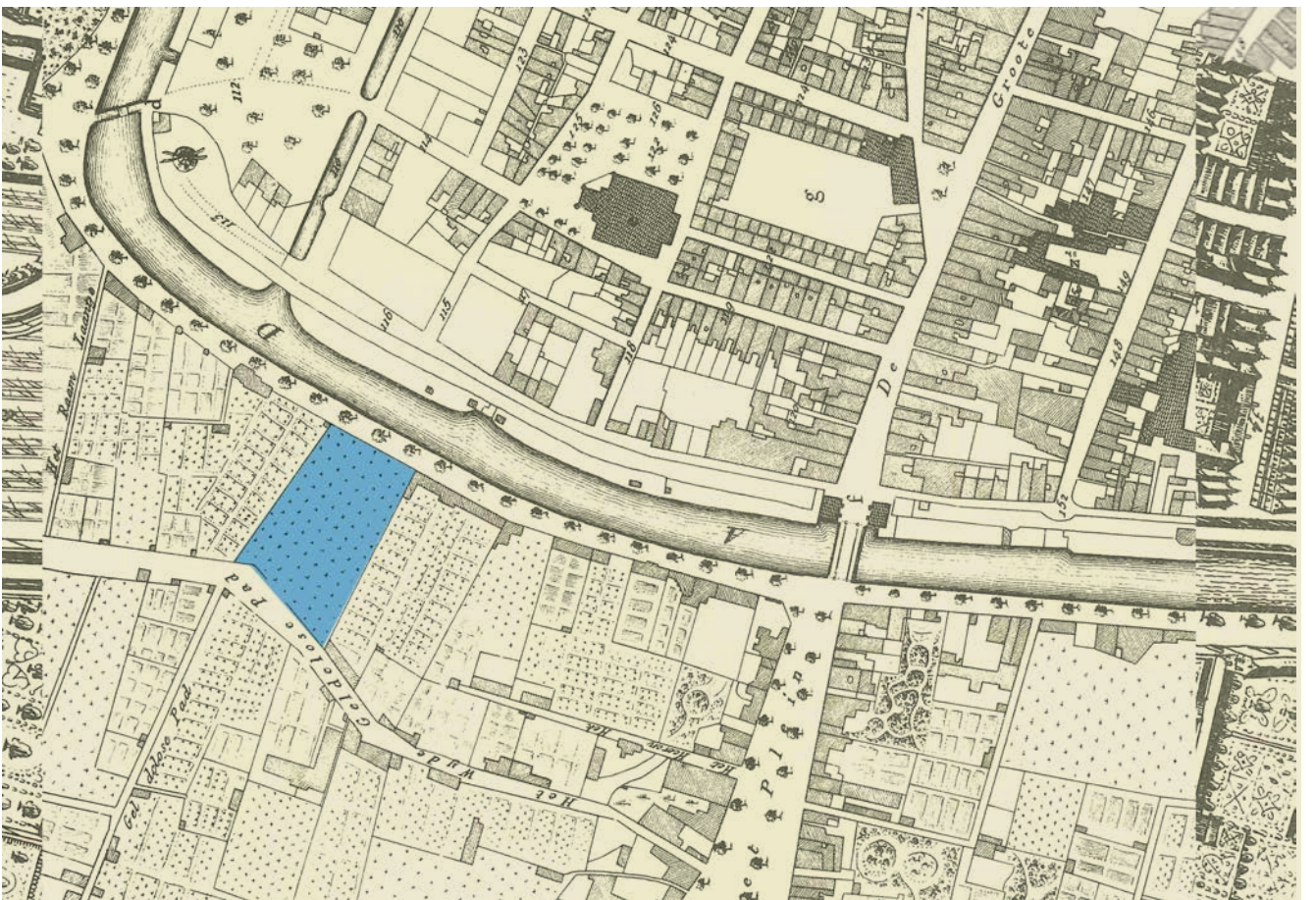
INTRODUCTIE

Na een lange geschiedenis aan planvorming heeft de HHB Groep medio 2016 de samenwerking gezocht met her architecten en Joost Swarte om te komen tot een nieuw ontwerp voor de HKB locatie. Gezien de lastige voorgeschiedenis is gekozen voor een echt Haarlems ontwerpteam. De locatie betreft het voormalige HKB gebouw, het voormalige pand van de Willie Wortel naast de dansschool Schröder en de parkeerplaats tussen de Tempelierstraat en de Raamsingel.

De locatie is onderdeel van de historische stadsrand van Haarlem. Het ligt aan de zuidzijde van het historisch centrum, net buiten de Raamsingel. Deze voormalige vestinggracht werd eind veertiende eeuw aangelegd ter verdediging van de stad. Het Grote Houthek en de Raampoort boden in de zuidwesthoek toegang tot de stad. Via de Raamsingel en het Wijde Geldeloze pad waren beide uitvalswegen met elkaar verbonden. Het Wijde Geldeloze pad maakte ter hoogte van Tempelierstraat 35 een flauwe bocht, waardoor een kromming in de gevelwand ontstond. In het gebied tussen de Raamsingel en Wijde Geldeloze pad lag een lappendeken van kleine kavels met uiteenlopende functies. De percelen waren in gebruik als raamland voor de lakenwevers in de stad, weiland, bloementeel en kleine buitens. De hoofdvorm van het huidige plangebied is op de historische kaarten al snel herkenbaar. Het perceel bestrijkt het hele gebied tussen de Raamsingel en het Wijde Geldeloze pad – het ligt precies in de knik van het pad. De kavel was bij de eerste kadastrale opmeting in 1822 in gebruik voor de bloemen en bollenteelt, evenals de twee kavels aan weerszijden. Vanaf eind 19e eeuw is er een wijziging van het verloop van het Wijde Geldeloze pad. De knik in de weg zou worden rechtgetrokken door de weg vanuit het westen in een bijna rechte lijn door te trekken naar de hoofdroute van het Houtplein. De nieuwe verbinding naar het Houtplein kreeg in 1900 de naam Tempeliersstraat. Het oorspronkelijk verloop van de weg bleef behouden als aftakking van de Tempeliersstraat en behield de naam Wijde Geldeloze pad. Het clubgebouw van de kegelbond werd gebouwd in wat destijds de stadsrand van Haarlem was, net buiten de voormalige vestinggracht, de Raamsingel. Begin twintigste eeuw werd in het gebied ten zuidwesten van de vestinggracht de Koninginnebuurt ontwikkeld, bedoeld voor de welgestelde inwoners van de stad. De Tempeliersstraat werd een belangrijk knooppunt voor het openbaar vervoer ten zuiden van de stad. De Haarlemse Kegelbond vestigde zijn clubgebouw op de hoek van de Tempeliersstraat en Van Eedenstraat, gunstig gelegen in een nette buurt en met een goede bereikbaarheid per tram. Het gebouw van de Haarlemse Kegelbond (HKB-gebouw) aan de Tempeliersstraat 35 opende zijn deuren in 1923, als grootste kegelpaleis van Nederland. Het gebouw werd door de Overveense architect J.C. Dop ontworpen, in nauwe samenspraak met de voorzitter van de Haarlemse Kegelbond (HKB), B. Groenewegen. Tot 1986 was het gebouw

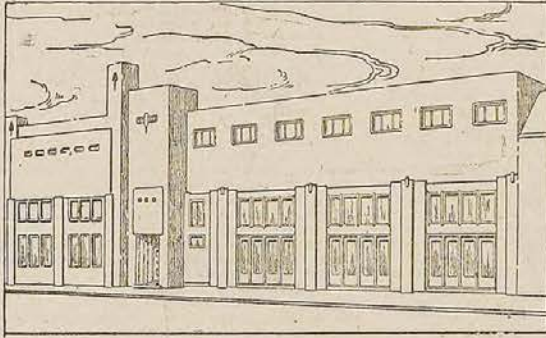

1698

1822

Het gebouw van den Haarl. Kegelbond.

DE VOORGEVEL.

Voor den Haarlenschen Kegelbond is het vandaag een historische dag, want hedenmiddag drie uur is het mooie en statige gebouw aan de Tempeliersstraat officieel geopend.

We hebben er Donderdagmiddag, toen de laatste hand aan de verschillende werkzaamheden gelegd werd, nog eens een kijkje genomen. De heer J. Verdel, de tweede secretaris, had daarbij de vriendelijkheid, ons rond te geleiden en de noodige inlichtingen te verschaffen.

Door den ingang aan de voorzijde komt de bezoeker in de hal en daarna in de vestiaire, die tevens toegang geeft tot de groote feestzaal. Deze zaal, die een oppervlakte heeft van niet minder dan 13 bij 22 meter, maakt een grootschen indruk. Overal aan de wanden is gekleurd glas in lood aangebracht, wat een eigenaardig, gezellig licht in de zaal werpt. De vloer is van houtgraniet. Aan de achterzijde is het buffet; hier is tevens de toegang tot de woning van den geïnt. Aan de zijde hangen zes fraaie lampen, die elk 700 kaarsen lichtsterkte hebben. Aan de achterzijde en gedeeltelijk aan de zijkan- ten is een ruime galerij.

Langs een gemakkelijke marmeer trap komt men op de eerste diage, waar twee conversationalen zijn (op het oogenblik, dat wij er waren, stonden deze zalen vol fraaie en kostbare voorwerpen, die dienen moeten als prijzen voor het aanstaande kegelconcours). Er is hier een brandvrije ruimte gemaakt voor de cabine van de bioscoop. Aan beide zijden van de gang zijn twee zalen, waarvan er vier gemaakt kunnen worden, als de tusschen- wand, die uit zoogenaamde harmonica- denren bestaat, wordt weggenomen. Een heel praktisch systeem. Er gaat boven- dien nog een aparte trap uit de feest- zaal naar het buffet.

Op den begane grond is o.a. het café, waarvan de wanden met smaakvol Gobe- lin bekleed zijn.

Wederom langs een gemakkelijke trap gaat men naar de ruime kelders. Hier zijn o.a. de doelmatig ingerichte keukens met kasten vol silveren eet- en theeer- velen (alle het eigendom van den Haarl- lenschen Kegelbond), de fougerekelder, bierkelder, een kelder voor de keijels der centrale verwarming, een kelder voor brandstoffen, ettelijke kasten, bergkru- ten, enz.

Geheel bovenaan in het gebouw is de kegelzaal. Die ziet er in één woord schil- terend uit. De kleuten der verf is groen en wit. Er liggen, zooals we reeds eerder mededeelden, negen banen naast elkaar, gemerkt A, B, C, D, E, F, G, H, en I. De administrateur bij de kegelwedstrijden, die reeds aanwezig was, noemde deze zaal een juweeltje op kegelgebied. In heel Ne- derland, zei hij, is geen zaal met negen banen te vinden. In Amsterdam is er een met acht banen. Haarlem gaat hier dus aan de Spitze! De banen zijn, gemeten van streep tot hart — zooals de technische term luidt — 16.45 meter lang; de breedte bedraagt 31 c.m. De banen zijn van hard hout. Vóór den wedstrijd mag geen bal geworpen worden. De tusschenruimte tusschen de banen bedraagt ongeveer twee meter. Aan de twee lange wanden loopen de dikke buizen voor de centrale verwarming; ook bij de verschillende pi- laren staat een kachelijje voor deze ver- warming.

Alleen de kegelruimte wordt verlicht met niet minder dan 45 elektrische lam- pen met een groene kap. Maar ook het daglicht kan in ruime mate naar binnen komen. In de ruimte vóór de kegelbanen hangen talrijke kopstokken. Evenals op de andere vloeren ligt ook hier kurk-lino- leum.

Het meubilair en de gordijnen zien er netjes uit. Aan een der wanden zijn eenige kamertjes, die door de kegelmeesters voor hun bagage enz. gebruikt kunnen worden. Een van deze kamertjes is voorloopig als kantoorje voor den administrateur der kegelwedstrijden ingericht.

De kegelzaal heeft een afmeting van 13 bij 33 meter.

Het gebouw bevat verder nog een lift en een telefooncel.

In den tuin achter het gebouw is een flinke overdekte fietsenbergsplaats. Op zij van het gebouw is de ingang voor de kegelbanen. De kegelmeesters moeten buiten om langs de noodtrappen de kegelzaal binnen gaan en verlaten.

Dit fraaie kegelhuis is gebouwd volgens de plannen van den architect, den heer J. C. Dop en van den voorzitter van den Kegelbond, den heer B. Groenewegen. De aannemer is de heer Wegerif uit Apeldoorn; de aannemer van den betonbouw is de heer Wernink, te Leiden.

Artikel uit de Haarlemsche Courant
bij de oplevering van de
Haarlemse Kegelbond, 1923

volledig in gebruik door de verschillende Haarlemse kegelclubs die verenigd waren in de Kegelbond. Naast negen kegelbanen op de eerste verdieping had het gebouw een rijk versierde feestzaal op de begane grond. Deze zaal vormde het decor voor bijeenkomsten op lokaal en nationaal niveau, zoals tentoonstellingen, congressen en feestavonden voor honderden mensen. Tegenwoordig is het pand niet meer als kegelbaan en verenigingsgebouw in ge- bruik. Vanaf 1986 werd de feestzaal getransformeerd tot winkelruimte. Na het vertrek van de Haarlemse Kegelbond in 2005 is de ruimte van de kegelbaan op de eerste verdieping als snookercentrum in gebruik. Het gebouw is in de loop van de tijd aangepast, waarbij de interieurafwerking verloren is gegaan. Aan de buitenzijde heeft het complex de tand des tijds beter doorstaan. (ont- leend aan cultuurhistorisch onderzoek Tempeliersstraat 35 – Haarlem van SteenhuisMeurs 278|2015)

In 2011 is Haarlem Zuidwest aangewezen als beschermd stadsgezicht. De Tempeliersstraat en de Raamsingel maken deel uit van dit gezicht. De aanwij- zing heeft tot doel om de karakteristieke structuur en de ruimtelijke kwaliteit en samenhang van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend belang bij nieuwe ontwikkelingen. Voor ontwikkeling van de locatie is een nieuw bestemmingsplan nodig. Hiervoor is mede een cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd door het bureau SteenhuisMeurs om de aanwezige cultuurhisto- rische waarde van het HKB gebouw te bepalen. Hieruit heeft de gemeente gekozen om het HKB pand aan te duiden als orde 2 pand. Orde 2 panden zijn bouwwerken ouder dan 50 jaar die op grond van hun architectonische of bouwhistorische kwaliteit, op grond van hun plaats in de stedenbouwkun- dige structuur of als toonaangevend element behoudenswaardig zijn. Een orde 2 pand kan worden gesloopt indien identiek wordt teruggebouwd of dat kan worden aangetoond dat aanpassing leidt tot een herstel of verbe- tering van de cultuurhistorische waarden. Vanuit de bouwkundige staat van het HKB gebouw, de reeds verwijderde interieurwaarde, een ander specifiek programma en de wens van een parkeersouterrain onder de gehele locatie wijst SteenhuisMeurs t.a.v. een herbouw-variant op het volgende:

De betekenis van de locatie als onderdeel van het beschermde stadsgezicht, waarbij het gaat om de stedenbouwkundige en architectonische logica van de plek. Dit uit zich in de morfologische structuur (korrelgrootte, goot- en nokhoogte, architectonische kenmerken, materiaalgebruik, etc.) en in de stedenbouwkundige betekenis van het gebouw op het kruispunt van Tempeliersstraat, Van Eedenstraat en het Wijde Geldeloze pad. Mocht het gebouw verdwijnen, dan ontstaat er een aanzienlijk gat in de wand van de Tempeliersstraat. De grootste uitdaging zal zijn om de grote schaal van de nieuwbouw te laten matchen met de bescheiden schaal van het stadsgezicht, zowel in de hoogte (afwisselend daklandschap) als in de breedte (bescheiden kavelbreedtes). Tegelijk stelt de ruimtelijkheid van de plek - dankzij de zichtlijnen en de overgang van villabebouwing naar straatwanden hoge eisen aan de massaopbouw van nieuwbouw.

Stedenbouwkundig spelen hier de volgende opgaven:

Opvangen van de hoekverdraaiing in de wand van Tempeliersstraat, ter hoogte van het Wijde Geldeloze pad. Dit kan met een knik in de rooilijn of (zoals in het bestaande gebouw) met een terugliggend en een iets vooruitspringend deel.

Het ontwerpen van een logische overgang van de doorlopende straatwand (Tempelierstraat) naar de vrijstaande volumes bij de Van Eedenstraat. In de bestaande toestand is het perceel in drie delen opgedeeld (parkeerterrein,) entreeblok HKB en zalen HKB; waarbij het entreeblok de straatwand van de Tempeliersstraat beeindigt en zich bovendien als een vrijstaand volume manifesteert in relatie tot de villa's in de Van Eedenstraat.

De architectonische opgave laat zich samenvatten als:

Afstemmen van het bouwvolume in maat, schaal, compositie en materialisatie op het bestaande stadsgezicht (met speciale aandacht voor het daklandschap, goot- en nokhoogte, gevelopbouw, materialisering).

Het met architectonische middelen accentueren van de knik in de rooilijn (ter hoogte van het Wijde Geldeloze pad) zowel gezien vanuit het Wijde Geldeloze pad, als vanaf de Van Eedenstraat en het verlengde van de Tempeliersstraat.

Schaatsen op de Raamgracht.
Raamsingel nog nauwelijks bebouwd.

STEDENBOUWKUNDIG ONTWERP DE VIERHOEK

Het stedenbouwkundig ontwerp reageert in het algemeen op de historische ontwikkeling van de locatie en specifiek op de aanbevelingen van Steenhuis-Meurs. De oostzijde van de locatie grenst aan een gesloten bouwblok structuur met voornamelijk vroeg 20e eeuwse woningen (Tempelierstraat), afgewisseld met enkele oorspronkelijke vroege bebouwing aan het Houtplein en de Raamsingel (typologie: historische kernen). Het HKB gebouw vormt op de locatie de afsluiting van het gesloten bouwblok van de Tempelierstraat. Door de alzijdige uitstraling van het gebouw wordt een hoekpand gesuggereerd. De westzijde van de locatie kenmerkt zich door een vroeg 20e eeuwse ingreep waarbij de Van Eedenstraat dwars door de bestaande van oorsprong agrarische structuur is aangelegd met een villa-achtige bebouwing (typologie: villagebieden). Het plan behelst het afmaken van het gesloten bouwblok aan de oostzijde. Hiervoor komt aan de Raamsingel bebouwing van 4 lagen, waarbij de 4e laag deels terug ligt t.o.v van de gevels. Hierdoor blijft de kap van het kenmerkende Schröder-pand vol in het zicht. Deze bebouwing ligt qua rooilijn in het verlengde van de bebouwing van de panden oostelijk van het Schröder pand waardoor deze laatste prominent naar voren blijft steken. Aan de Tempelierstraat-zijde wordt het HKB gebouw hiermee de beëindiging van de straatwand en het gesloten bouwblok. Aan de westzijde kent het plan twee losstaande bouwvolumes met hierin meerdere woningen. Dit volgt het principe van de 'villa-achtige' bebouwing aan de Van Eedenstraat. Met de aangrenzende villa bebouwing vormt het hiermee een eigen bouwblok.

De volumes hebben twee gemetselde lagen met daarboven een royale kap met hierin 2 woonlagen. Hiermee geeft het een interpretatie aan de typologie waar het onderdeel van uit gaat maken. Het bouwvolume aan de Raamsingel ligt terug vanaf de eigendomsgrens zodat hier kenmerkend voor de 'villa-achtige' bebouwing voortuinen gecreëerd kunnen worden. Daar waar de scheiding ligt tussen de twee stedenbouwkundige typologieën wordt een steeg gecreëerd. Deze verbindt visueel het Wijde Geldlozepad én de Van Eedenstraat met de Oude Raamstraat aan de overzijde van de Raamgracht. Ter plaatse van de steeg ontstaat een hof. Het hof wordt gevormd door de bebouwing aan de Tempelierstraat en de Raamsingel, aangevuld met 'hof-woningen' daar tussen. Deze hofwoningen bestaan uit 1 à 2 bouwlagen en vormen enerzijds het hof en maken anderzijds het gesloten bouwblok en het villa-achtige bouwblok af. De herbouw van het HKB gebouw vormt de spil in de planvorming. Hierbij krijgt het nieuwe HKB gebouw dezelfde footprint als het origineel (met de lichte knik in de gevelrooilijn van de Tempelierstraat) en wordt de stedenbouwkundige waarde als driezijdig hoekpand versterkt door de nieuwe stedenbouwkundige context (als hoek van het gesloten bouwblok). Door de villa-achtige bebouwing in het verlengde van de Tempelierstraat aan de westzijde van de Van Eedenstraat te leggen blijft het volle zicht op de westgevel van het HKB gebouw gewaarborgd.

Het HKB gebouw zelf heeft een bijzondere architectonische opbouw met verspringingen tussen de verschillende oorspronkelijke gebouwdelen (zalen, entree, kopgebouw). Hiertoe verspringt de gevel steeds verder het straatprofiel in. Daar waar het gebouw nu overal dezelfde hoogte heeft zal de herbouw naar de hoek toe een hoogteaccent krijgen. Hierdoor worden de oorspronkelijke gebouwdelen benadrukt en krijgt het een typische jaren 20 architectuur hoekoplossing. Het hoogteaccent zet het stedenbouwkundig gebaar van het accent op de hoek kracht bij. Mede door de toevoeging van de steeg is de hoek prominent zichtbaar en tevens een markering op de scheiding van het villagebied op het voormalige buitengebied naar de stedelijke structuur van de historische kern.

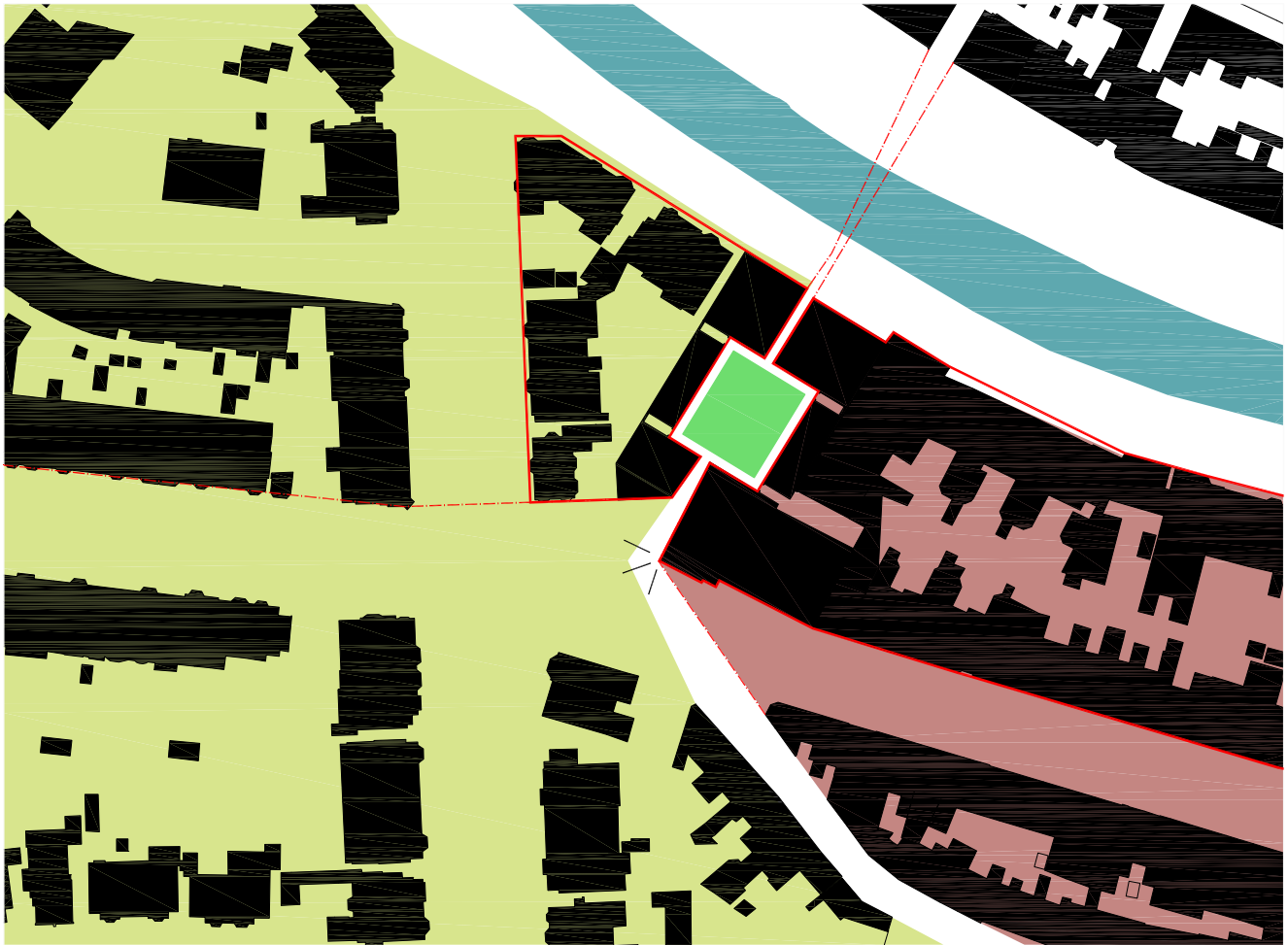
Raamsingel, bouwlocatie
bij de populieren.

Door bij de nieuwbouw gebruik te maken van dezelfde bouwkundige elementen (metselwerk, -kleur, -verbanden en details) krijgt het gebouw de hernieuwde jaren 20 kwaliteit, echter specifiek toegesneden op de nieuwe woonfunctie. Omdat de gehele Tempelierstraat diverse gebruiksfuncties op maaiveld niveau kent, wordt ook in het HKB gebouw atelier-, winkel- en praktijkruimtes op de begane grond aan de straatzijde voorzien. Hiermee vormt het zowel ruimtelijk als functioneel de hoeksteen van het plan.

Het gehele plan van De Vierhoek kent een rijke diversiteit aan woning typologieën. Grotere appartementen zijn voorzien aan de Raamsingel, Starters en eenpersoonshuishouden krijgen een plek in het HKB gebouw terwijl ouderen aan het hof kunnen wonen. Met het stedenbouwkundig ontwerp voegt De Vierhoek zich zorgvuldig in het stedenbouwkundig weefsel van de Raamsingel en de Tempelierstraat, zowel ruimtelijk, programmatisch als vanuit historisch perspectief.

Positie Kegelbond, licht gedraaid ten opzichte van de Tempeliersstraat herinnert aan de oude loop van het Wijde Gelderlozepad.

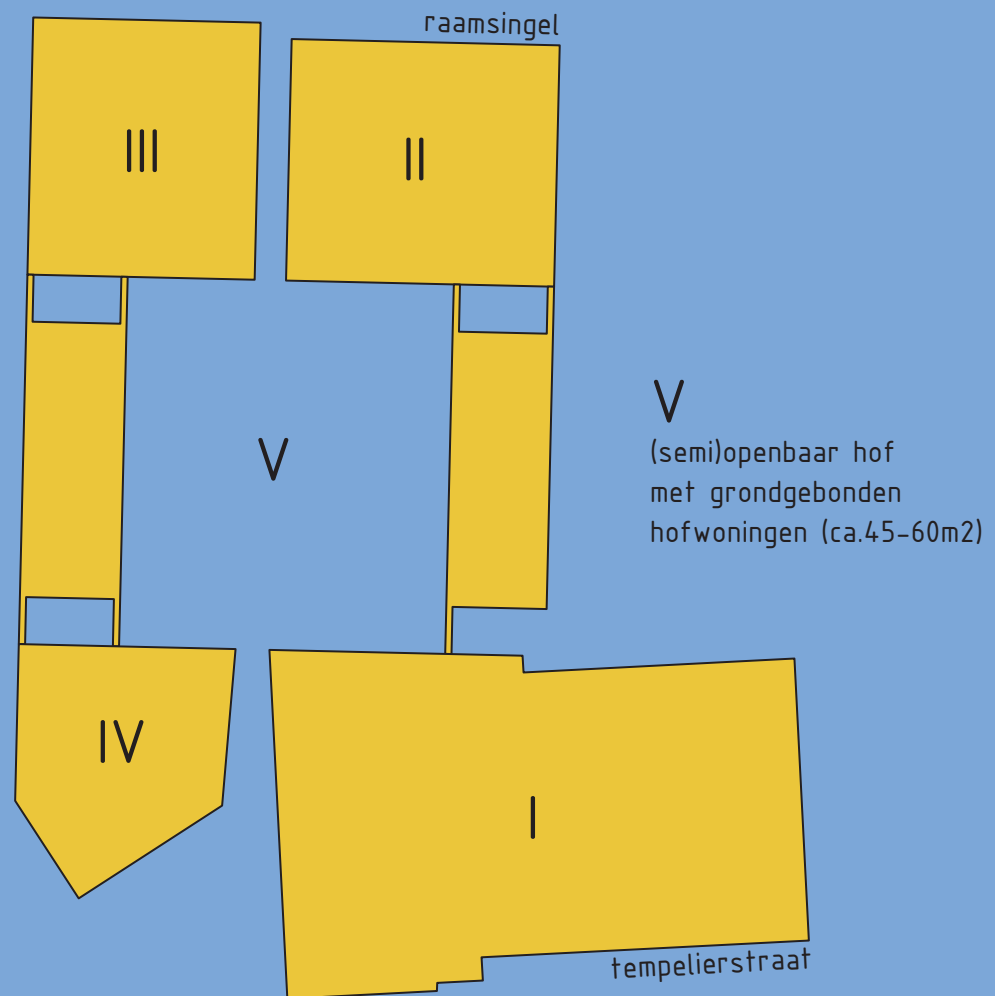
Het westelijk deel van de Vierhoek sluit aan bij het daklandschap van de naast gelegen villa's. Het Oostelijk deel sluit aan bij de platte daken van de Kegelbond en Tempeliersstraat.

Woningen gelegen rond een hof, voor voetgangers toegankelijk.

PROGRAMMA

III	II
-grondgebonden woningen (ca.130m ²)	-grondgebonden woningen (ca.150m ²)
-appartementen (ca.90m ²)	-appartementen (ca.100m ²)
-dakwoningen (ca.130m ²)	

IV

'twee onder één kap" woningen
atelier/winkel/kantoor aan huis

I

- commerciële ruimte (ca.100m²)
- atelier/winkel/kantoor aan huis
- fietsenstalling Schröder
- één persoons/startersappartementen (ca.35-50m²)
- appartementen (ca.50-80m²)
- penthouse (ca.130m²)

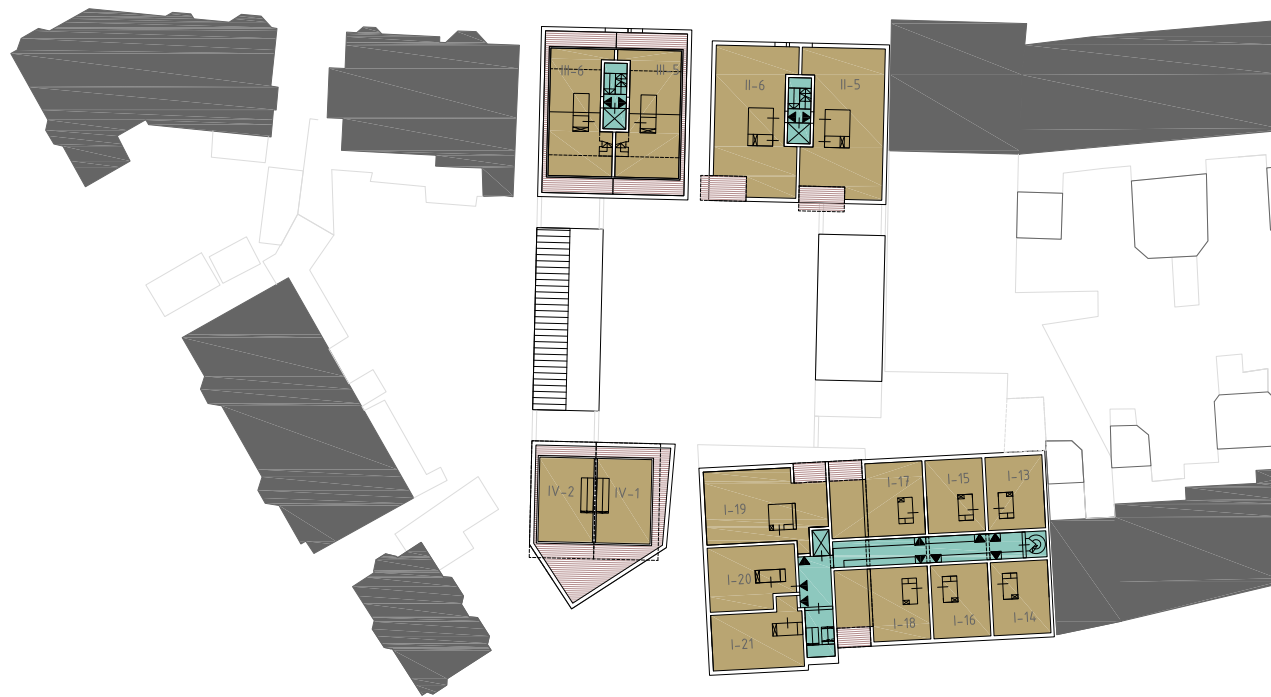
NIVO -1

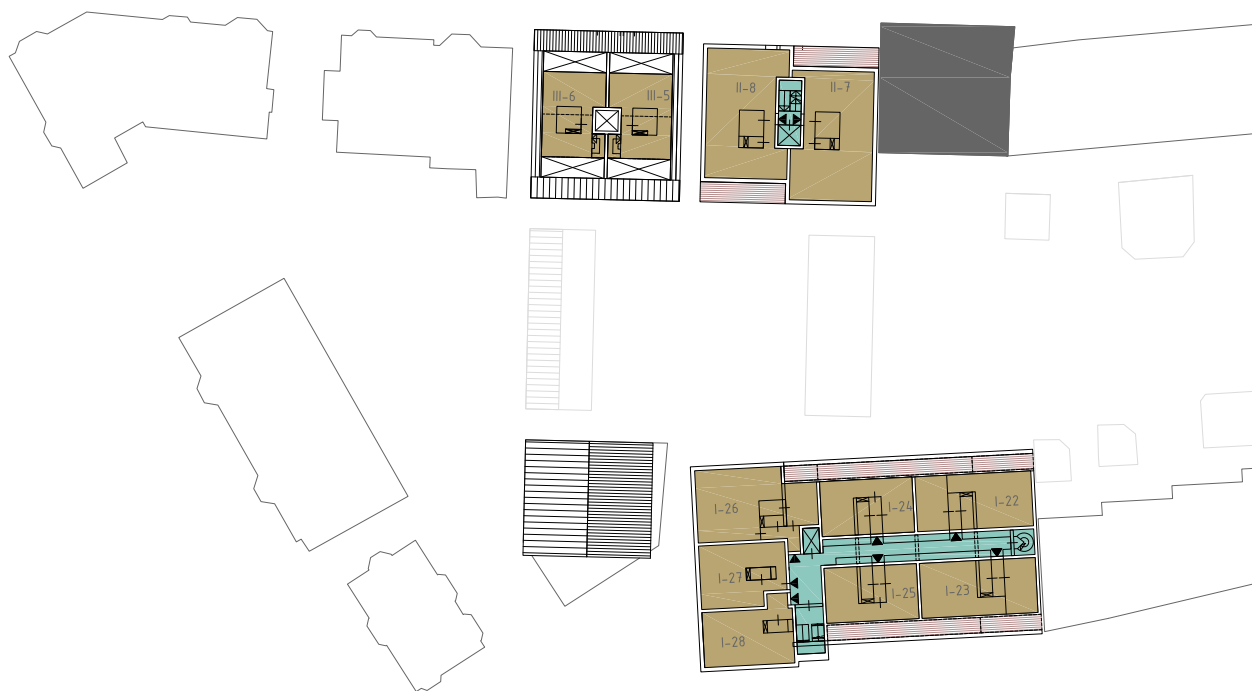
NIVO 0

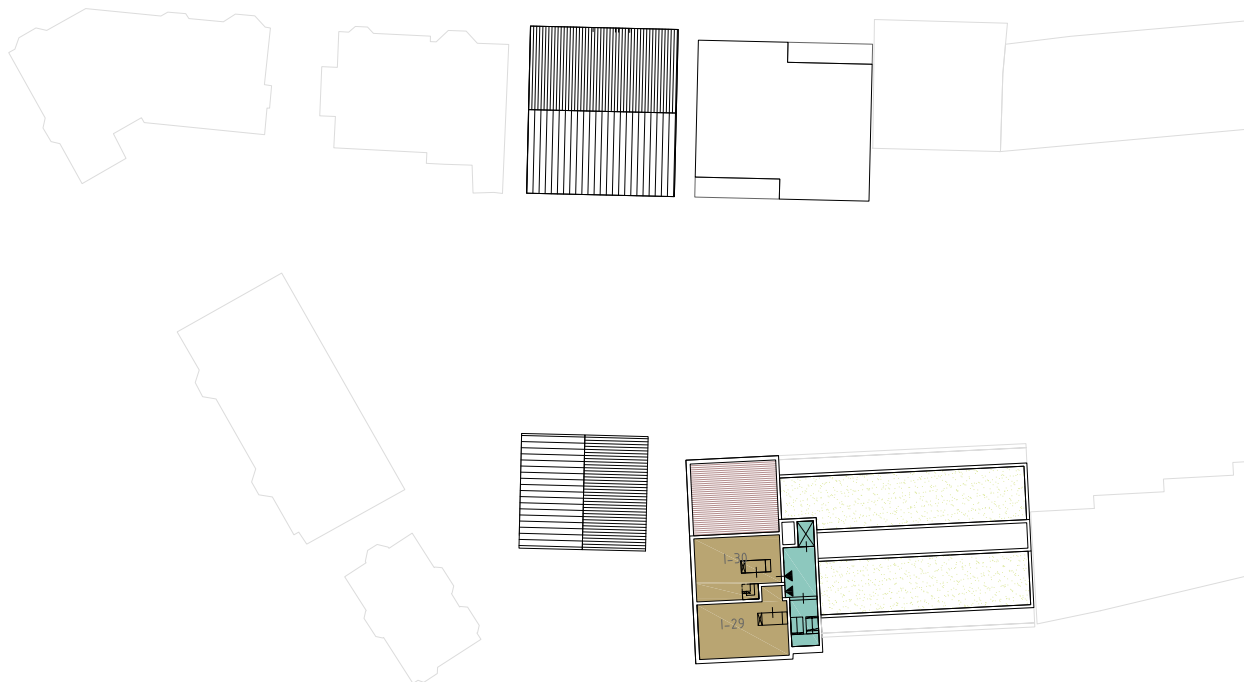
NIVO 1

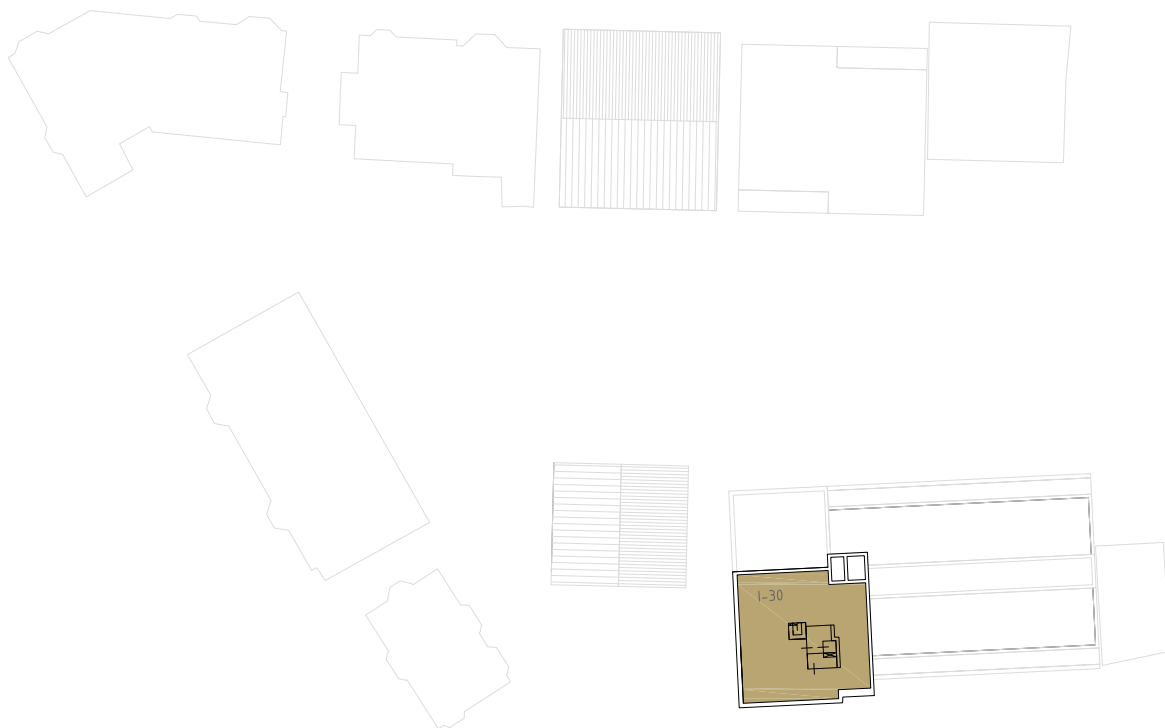
NIVO 2

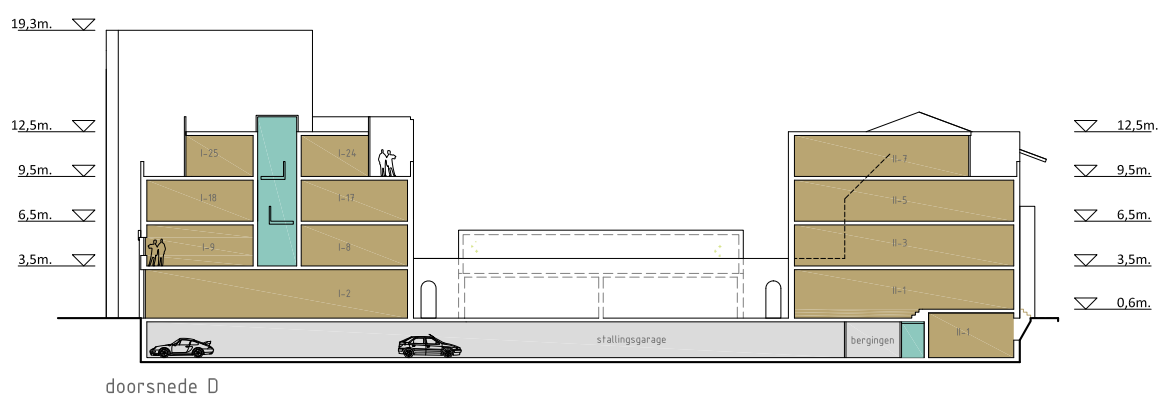
NIVO 3

NIVO 4

NIVO 5

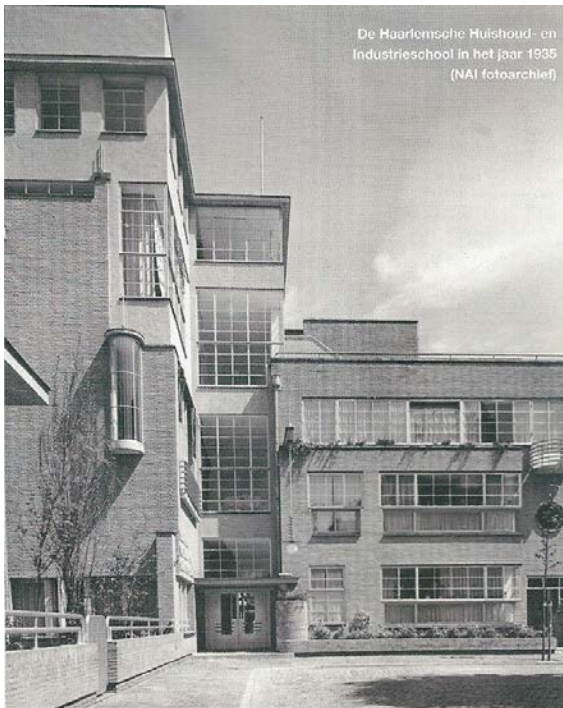

Schetsontwerp
impressie Raamsingel

Monumentale markering
toegang Tempeliersstraat
vanuit het westen.

BEELDREFERENTIES

Schoolgebouw de Greiner te Haarlem, 1931

Woonhuis te Winsum,
Egbert Reitsma, 1928

Grote diversiteit in woningen
waaronder ook: woningen
voor starters, éénpersoons-
huishoudens en senioren.

Rosehaghe,
architect van Loghem
te Haarlem, 1921

Sculpturale hoekoplossing,
Amsterdamse school.

Cranbrook Institute Of Science,
Steven Holl, Bloomfield Hills, Michi-
gan, USA, 1992- 1998

Naoshima Hall, Hiroshi Sambuichi.
Naoshima, Kagawa Prefecture, Japan, 2015

Johannes Enschede Hof, Henk Döll
met Joost Swarte. Haarlem, 2007

Hofje In Den Groenen Tuin,
Hoofdgebouw en woningen
te Haarlem. 1616, 1885

De Vierhoek is een publicatie van HBB Groep te Heemstede
ter begeleiding van het schetsontwerp van Her Architecten en Joost Swarte,
voor het gebied bij de Haarlemse Kegelbond,
tussen de Tempelierstraat en de Raamsingel te Haarlem.

Teksten: Hans van Eeden, Gren Molenkamp
Tekeningen en vormgeving: Joost Swarte

Copyright © 2017